

مروری بر دعای شانزدهم صحیفه سجادیه که در وصف انسان خطاکار و رب غفور است

داروی دل‌های شکسته

از پس که به درگاهت نالیده‌ام صدایم بند آمده و زبانم یاری نمی‌کند

■ **تورا می‌خوانم با همه بار گناهان بر دوشم**

پس از وصف خود و خداوند، امام از فراخواندن پروردگار و پاسخ گرفتن سخن می‌گوید. آنچنان که در فراز ۱۳ می‌خوانیم: «وَأَنَا، يَا إِلَهِي، عَبْدُكَ الَّذِي أَمَرْتَهُ بِالذَّعَاءِ فَقَالَ لَكَيْتَكَ وَسَعِدْتُكَ، هَا أَنَا ذَا، يَا رَبِّ، مَطْرُوحٌ بَيْنَ يَدَيْكَ؛ و من ای خدای من! بنده توام که او را به دعا دستور دادی؛ و او گفت: گوش به فرمان و در خدمت توام؛ اینک منم ای پروردگارم که افتاده در برابر توام». ملاحظه می‌کنیم امام سجاد(ع) در این فراز از دعا وعده آمادگی بندگان را برای تسلیم و قبول اوامر الهی یادآور می‌شود، چرا که لفظ «لَبیک» از ماده «لَب» (لب در معنای پابرجا بودن است) مشتق شده و ظاهراً تثنیه است و برای تأکید در جواب و در این فراز برای آمادگی برای بندگی به کار گرفته می‌شود؛ همچون شخصی که در مقابل فرمانده خویش ایستاده و می‌گوید آماده‌ام، آماده‌ام.

سیدعلی خان مدنی، از علمای شیعه قرن دوازدهم هجری که ریاض السالکین در شرح صحیفه سجادیه از آثار مهم او است، بیان کرده: واژه «سعدیک» نیز از کلمه «اسعاد» به معنی مساعدت و پاسخ دادن است و همواره به دنبال واژه لبیک می‌آید و هرگز به تنهایی استفاده نمی‌شود. حضرت در ادامه می‌فرماید: «پروردگار! اکنون بر درگاه تو افتاده‌ام». این سخن در واقع کنایه‌ای است از این موضوع که اقامت من بر در این خانه، پابرجا و ثابت است. امام در ادامه می‌افزاید: «خطاها بر دوش من سنگینی می‌کنند».

■ **شرم‌م‌آید از کرده خویش**

در ادامه در بخش دیگری از دعا امام سجاد(ع) خطاب به پروردگار درخصوص درخواست توبه می‌فرماید: «ای خدای من! اگر به درگاهت گریه کنم تا جایی که پلک‌های دو چشمم روی هم افتد و چنان به‌شدت ناله‌زنم تا صدایم

ریحانه‌عامل‌نیک‌ا
شانزدهمین دعای صحیفه سجادیه، در ۳۴ فراز بیان شده است. محتوا و موضوع اصلی این دعا طلب آمرزش گناهان است. امام در این دعا، خداوند و اوصافش را معرفی می‌کند و کاستی‌های خود در مقابل عظمت مطلق خداوند متعال را برمی‌شمارد. هرچند شروع مختلفی بر این دعا نوشته شده است اما هر کدام از ما می‌توانیم از ظن خود با این نیایش همراه شویم، چرا که در این نیایش حالات انسان گناهکار و مضطر ترسیده در مقابل خداوند بزرگ و رحمان به تصویر کشیده شده است. از این رو هر انسانی با توجه به عمق شناخت از خود و همچنین درک و شناختی که از حضرت باری تعالی دارد، این حال را درک خواهد کرد. پس ترس و واهمه ترسیم‌شده در این دعا می‌تواند به ترس‌های مادی روزمره و یا خوف و اضطراب انسان عاشق در برابر معشوق الهی خود برسد. امام سجاد(ع) با توجه به دوسویه بودن مناجات به عنوان گفت‌وگوی خالصانه هم انسان و هم خداوند را توصیف کرده در نهایت با تکیه بر بعد مهربانی خداوند، از خدای متعال درخواست بخشش می‌کند. با امام سجاد(ع) این نیایشگر بی‌همتا همراه می‌شویم تا به درک حالت عذر و توبه برسیم.

■ **که تو توبی و من ممن**

در هنگام گفت‌وگو، شناخت خود و فرد مقابل یکی از ارکان اساسی است، چرا که تا خود را به‌واقع نبینیم و ندانیم با چه کسی صحبت می‌کنیم، گشایش و فرجی به سوی فهم جدیدی از خود و یا تغییر برایمان محقق نمی‌شود. در هنگام مناجات نیز ما در حال گفت‌وگو با خداوند متعال هستیم. در فرازهای اولیه دعای ۱۶ صحیفه سجادیه، امام(ع) خداوند متعال را با نام‌های مختلفی می‌خواند که ما را به شناخت جلوه‌های مختلف معرفتی می‌رساند. در فراز چهارم، امام(ع) خداوند متعال را این گونه می‌خواند: «ای آرامش هر ناآرام غریب! ای گشایش هر اندوهگین دل‌شکسته! ای یاری هر خوارشده تنها و ای حمایت‌کننده هر نیازمند رانده‌شده» و در ادامه با توصیف خدای متعال و شرح و توصیف وجود به عنوان انسان نوعی به دنبال راهی به سوی طلب بخشش است.

■ **وصف تو**

توبیش از آنکه کیفر دهی، می‌بخشی.
بیش از آنکه خشم کنی، مهر می‌ورزی.
بیش از آنکه با داری، می‌بخشی.
اگر نعمتی ببخشی، پاداشی نمی‌خواهی.
در کیفر دادن، سرکشان، اندازه‌نگه می‌داری و افراط نمی‌کنی.
تو خود را به رحمت ستوده‌ای و بخشنده نامیده‌ای.

■ **وصف من**

بنده‌ای که به دعا فرمانش داده‌ای. بنده‌ای که گناهان بر پشتش سنگینی می‌کند. بنده‌ای که عمرش را با گناه تباہ کرده است.

بنده‌ای که به سبب جهلش خدای را نافرمانی کرده است.
من از ترس تو آشکم‌روان است و قلبم پریشان و اندامم لرزان.

رواق فرهنگ

۵۷۱ نسخه خطی با محوریت صحیفه سجادیه در گنجینه حرم مطهر رضوی

به همت سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی از ۵۷۱ نسخه خطی با محوریت موضوعی صحیفه سجادیه در کتابخانه و موزه این آستان مقدس نگهداری می‌شود.

به گزارش آستان‌نبوز، حجت‌الاسلام والمسلمین سید جلال حسینی، رئیس سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی به مناسبت پنجم شعبان، میلاد پربرکت امام سجاد(ع) و روز صحیفه سجادیه گفت: کتابخانه مرکزی این آستان مقدس، یکی از بزرگ‌ترین کتابخانه‌های ایران و جهان اسلام محسوب می‌شود که حافظ بیش از ۵۸ هزار کتاب خطی و ۲۲ هزار قرآن و جزوه قرآنی نفیس در مرکز نسخ خطی خود است.

در میان این مجموعه آثار، ۵۷۱ نسخه خطی از صحیفه سجادیه و آثار وابسته به آن شامل شروع، حواشی و ترجمه‌های صحیفه سجادیه قابل بررسی است.

■ **نمایش ۲۴ نسخه صحیفه سجادیه در موزه**

حجت‌الاسلام والمسلمین حسینی در ادامه بیان کرد: با افتتاح گنجینه نهج البلاغه و صحیفه سجادیه در بهمن ۱۴۰۱، مصادف با فرخنده زادروز حضرت امیرالمؤمنین علی(ع) در فضایی با زیربنای ۴۰۰ مترمربع در طبقه اول ساختمان موزه قرآن و هدایای مقام معظم رهبری حرم مطهر رضوی، منتخبی از نسخه‌های صحیفه سجادیه موجود در مرکز نسخ خطی کتابخانه که از نظر قدمت، کتابت و کتاب‌آرایی ممتاز هستند، به موزه منتقل شد. وی با اشاره به اینکه در گنجینه نهج البلاغه و صحیفه سجادیه آستان قدس رضوی، ۲۴ نسخه نفیس صحیفه سجادیه وجود دارد و بر اساس تاریخ کتابت در معرض نمایش عموم قرار گرفته است، گفت: قدمت قدیمی‌ترین نسخه صحیفه سجادیه این گنجینه به سال ۴۱۶ هجری قمری و قدمت جدیدترین نسخه آن به قرن ۱۲ هجری قمری برمی‌گردد.

گناهان است. در حقیقت شرم و حیا و همچنین ترس از خداوند عواملی هستند که پای ما را در مسیر گناه کند می‌کنند. در این باره حضرت رضاع(ع) از پدران بزرگوارش نقل می‌کند: «از مثلاًهای انبیا چیزی باقی نمانده مگر اینکه مردم می‌گویند: زمانی که حیا نکنی پس هر چه خواهی انجام ده!» همچنین در قرآن کریم می‌خوانیم: «فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ؛ از اینان هراس به دل راه ندهید، اگر شما دارای ایمان هستی‌د باید فقط از من بترسید»(آل عمران ۱۷۵).

خوف از خداوند متعال در صورتی که در ژرفای درون انسان نفوذ کند، او را از ارتکاب اعمال مہلک و جرم‌ها بازداشته و به کار نیک و مسابقه و پیشتازی در عرصه فضیلت وامی‌دارد. حضرت حق در باره دوستان مؤمن خود که از او می‌ترسند و از نافرمانی او بیمناک‌اند چنین می‌فرماید: «قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ؛ بگو اگر من از فرمان پروردگارم سرپیچی کنم، از عذاب و شکنجه روزی پس بزرگ می‌ترسم» (سوره انعام، آیه ۹۰). همچنین می‌خوانیم: «الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنْ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ؛ کسانی که از پروردگارشان با اینکه او را به چشم نمی‌بینند، می‌ترسند و از رستاخیز بیمناک‌اند» (سوره انبیا، آیه ۴۹)

■ **وقتی ترس‌های ما تغییر می‌کند**

نکته بسیار مهمی که در جملات ملکوتی با بیان دعای شانزدهم است، درخواست حضرت سجاد(ع) از حضرت حق برای دریافت مژده و بشارت الهی نسبت به عفو و مغفرت است، آن هم بشارت و مژده‌ای که در همین دنیا به انسان برسد، نه در زمان آینده. در حقیقت امام به ما بشارت می‌دهد در یافت مژده عفو و مغفرت و رحمت و لطف از جانب حق، بدون شک در این دنیا قابل تحقق است و این معنایی است که قرآن مجید در آیاتش به آن اشاره دارد. به عنوان مثال در سوره یونس آمده است: «أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَأَخَوُ عَالِيهِمْ وَأَولَاهُمْ يَحْزَنُونَ، الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ، لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ فِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ؛ آگاه باشید اولیای خدا نه ترسی دارند و نه غمگین می‌شوند. همانان که ایمان آوردند و تقوا پیشه می‌کردند. برای آنان در دنیا و آخرت بشارت است، وعده‌های الهی تخلف‌ناپذیر بوده و این رستگاری بزرگی است».

از آنچه گفتیم این حقیقت نیز آشکار شد که منظور، غم‌های مادی و ترس‌های دنیوی است، وگرنه دوستان خدا وجودشان از خوف او مالا مال است، ترس از عدم انجام وظائف و مسئولیت‌ها و اندوه بر آنچه از موفقیت‌ها از آنان فوت شده، که این ترس و اندوه جنبه معنوی دارد و مایه تکامل وجود انسان و ترقی او است، برعکس ترس و اندوه‌های مادی که مایه انحطاط و تنزل است. امیرمؤمنان علی(ع) در خطبه معروف «هَمَّام» که صفات اولیای خدا در آن به عالی‌ترین وجه ترسیم شده، می‌فرماید: «قُلُوبُهُمْ مَحْزُونَةٌ، وَشُرُوبُهُمْ مَأْمُونَةٌ؛ دل‌های آن‌ها محزون و مردم از شر آن‌ها در امان‌اند».

در گفت‌وگو با رئیس سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی عنوان شد

۵۷۱ نسخه خطی با محوریت صحیفه سجادیه در گنجینه حرم مطهر رضوی

۹ سطری نوشته شده است. همچنین این اثر توسط کاظم مدیرشانه‌چی در فروردین ۱۳۸۷ به این کتابخانه اهدا شده است.

وی گفت: از دیگر نسخه‌های ارزشمند صحیفه سجادیه موجود در کتابخانه رضوی می‌توان از نسخه شماره ۱۹۵۹۹ نام برد که در سال ۱۰۰۹ هجری قمری به‌خط نسخ خوش ۱۲ سطری توسط محمود بن هاشم در ۱۳۵ برگ در ابعاد ۱۹در ۱۶ سانتیمتر روی کاغذ نخودی آهار مهره دولت‌آبادی کتابت شده است.

رئیس این سازمان با اشاره به اینکه این اثر، اهدایی رهبر معظم انقلاب در خرداد ۱۳۷۳ است، افزود: در این نسخه صحیفه سجادیه عناوین به شنگرف و ورق اول نونویس است. همچنین این اثر با میشن زرشکی و تیماج قهوه‌ای مجلد شده است.

وی خاطرنشان کرد: صحیفه سجادیه که در واقع دعاها و نیایش‌های پرشور امام سجاد(ع) است و آموزه‌های معنوی و عشق به خداوند متعال را به انسان می‌آموزد، نه‌تنها برای شیعیان شایسته احترام و توجه است بلکه به‌عنوان کتابی ارزشمند مورد توجه اهل سنت نیز قرار دارد و کاربرد دارد.

حجت الاسلام و المسلمین حسینی در ادامه معرفی نسخه‌های صحیفه سجادیه

نفیس موجود در این سازمان، به‌نسخه‌شماره ۳۸۷۱ اشاره و اظهار کرد: این نسخه که در کتابخانه آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود در سال ۱۰۰۸ هجری قمری توسط دوست علی بن حسن علی به‌خط نسخ

برپایی ضیافتی از جنس شعر و ادب همزمان با اعیاد شعبانیه

همزمان با اعیاد شعبانیه، جمعی از شاعران آیینی با برپایی ضیافتی از جنس شعر و ادب، در حرم مطهر رضوی مدیحه‌سرای موالد خجسته‌ماه‌شعبان المعظم شدند.

به گزارش آستان‌نبوز، همزمان با ایام پر نور و سرور ماه شعبان، این بار شاعران آیینی محفل ادبی «تشریف» عشق و ارادت خود را در قالب اشعار آیینی به محضر سرداران کربلا، حضرت سیدالشهدا(ع)، حضرت ابوالفضل‌العباس(ع) و امام سجاد(ع) ابراز و در فضایی سرشار از عشق و دلدادگی با گل‌واژه‌های شعر به‌ساحت مقدس و نورانی این سرداران بلندآوازه و قهرمان، ادای احترام کردند.

■ **امشب ز دمان شرف، آید حسین بن علی(ع)**

این محفل ادبی که در سالن جلسات معاونت تبلیغات اسلامی حرم مطهر رضوی برگزار شد، با غزل خوانی غلامرضا غلام‌پور ده‌سرخی در وصف مولود سوم شعبان، حضرت اباعبادالله الحسین(ع) آغاز شد و این شاعر آیینی در وصف ارباب دل‌ها این گونه شعرخوانی کرد:

امشب سرای مرتضی آن گل، معطر می‌شود

عالم ز نور مقدم آن گل منور می‌شود

می‌تآید امشب اختری در آسمان معرفت

از پرتو نورش خجل، خورشید خاور می‌شود

امشب ز دمان شرف، آید حسین بن علی(ع)

غرق نشاط از مقدمش زهرای اطهر می‌شود

امشب به گلزار وفا، آید شبیه مصطفی(ص)

تا غنچه لب‌واکند هم‌راز مادر می‌شود

امشب بشارت از ملک‌بر خلق عالم می‌رسد

فطرس ز یمن مقدمش دارای شهر می‌شود!

امشب پیمبر می‌زند گل بوسه بر روی حسین(ع)

گاهی تبسم می‌کند، گاهی مکدر می‌شود

هرکس که مدح‌او کند، دارد یقین روز جزا

آسوده‌خاطر از غم صحرای محشر می‌شود

■ **عباس(ع) یعنی اسوه صبر و بصیرت**

در ادامه این محفل ادبی، سید محمدرضا یعقوبی آل، حاضران را به شنیدن یک مثنوی با عنوان «بهتر از اصحاب طالوت» در وصف فضائل و رشادت‌های قمر منیر بنی‌هاشم، حضرت ابوالفضل‌العباس(ع) مهیم‌اند:

ای دل بی‌اقدرد قلیاقر اربادانیم

از عبدصالح با اباصالح یخواینم

وقتی «بنفسی‌انت» می‌گوید امامش

ما عاجزیم از درک و توصیف مقامش

در سایه خورشید تابان است این ماه

سبقت گرفت از عالمی با «صبغة الله»

مانند بدریون به قرآن می‌درخشد

ماهی که در یزم شهیدان می‌درخشد

قرآن ناطق ذاکر مدح و ثنایش

گفتار صادق شاهد صدق و وفایش

میثاق محکم: بسته با «ما عاهدوا الله»

اودست داده، دست بیعت با پدا الله

عهدی که او بسته به امضای حسین است

او سورهٔ «أَنَا فَتَحْنَا» ی حسین است

در هر دعای دست او شوق وداع است

تصویری از «هبل کمال الإیقاع» است

■ **ای کشتی نجات به دنیا خوش آمدی**

نوبت به شعرخوانی محمدجواد منوچهری، دیگر شاعر آیینی حاضر در محفل ادبی تشریف می‌شود. او نیز با غزلی زیبا مدیحه‌سرای سیدالکونین حضرت اباعبادالله الحسین(ع) می‌شود و با واژه‌های شعرش قدوم مبارک ارباب دل‌ها را گلباران می‌کند.

محبوب خلق و عرش معلی خوش آمدی

جان علی(ع) و حضرت زهرا(س) خوش آمدی

فرمود «از من است حسین(ع) و من از حسین(ع)»

ای نور چشم حضرت طاهرا(ص) خوش آمدی

دارالشفاست کوی تو نوچای روضه‌ها

دارد همیشه هرم مسیحا، خوش آمدی

ای پنجمین حقیقت‌اهل کسا حسین(ع)

بر شام تار، ماه دلارا خوش آمدی

چشم امید ما به تو روز قیامت است

ای کشتی نجات به دنیا خوش آمدی

■ **پشت‌وپناه کشور ایران به جز دست خدا نیست**

هرچند این روزها ایام جشن و شادی و سرور است؛ ولی امسال در اعیاد پر نور و سرور شعبانیه غمی بزرگ بر دل‌ها سنگینی می‌کند و علی‌اصغر شکفته در شعرش سری به خیابان‌های شهر که چندی پیش صحنه فتنه فتنه‌گران شده بود، زده و در مذمت آشوبگران، این گونه شعرخوانی کرد:

دیدیم در قلب خیابان صحنه‌های کربلارا

آن اکبران اربا آریا رشید و جان‌فدرا

تکرار شد کرب‌بلادر عصر ما این بار و دیدیم

جان‌بازی جان‌برکشان عاشق و بی‌ادعارا

تاریخ هم شاید ندارد در مرور خاطراتش

این گونه از کفتارهای چندی انسان‌نمارا

شاید تصور هم نمی‌کردند بعضی تابه این حد

بی‌رحمی شمر، شرور و خولی و خناس‌هارا

شکر خدا دیدند حتی ساده‌لوحان هم در این خاک

آن اجنبی خویان مزدور به‌ظاهر آشنا را

مامعترض هستیم؛ مانند شمار این گرانی

ایمانی خواهم این سان اعتراض نایجارا

باید بفهمی بعضی از اوقات ناحق، یا که حق را

باید ببینی در زمان اعجاز موسی و عصارا

باید بفهمی شعله‌را در جان قرآن و مساجد

یا که بفهمی شعله‌های فتنه در سیرقاربا

پشت‌وپناه کشور ایران به جز دست خدا نیست

دیدیم در هر فتنه پشتیبان خود دست خدا را